

Program ove suradnje i najavljena publicistička aktivnost od posebnog je interesa u prvom redu za sve muzejske ustanove. Zagađenost atmosfere, neprikladne muzejske prostorije, nepoznavanje suvremene metodologije rada na konzervaciji muzejskih predmeta, sprječavanje zaraze i oboljenja muzejskih predmeta iz metala, tekstila, drveta, papira, neadekvatna upotreba kemijskih preparata koje nudi trgovačka mreža sa velikom reklamom a koji često donose tragične posljedice za muzejske predmete - traži stalno i sistematsko primanje stručnih informacija i uputa i organizirano korištenje uputa, iskustava i rezultata rada na tim materijalima.

Predloženi Statut predviđa Međunarodni komitet u kojega bi bile učlanjene zainteresirane zemlje sa zadatkom za plansku organiziranu suradnju na radu na zaštiti kulturne baštine i na kolegijalnoj i nekomercijalnoj izmjeni iskustava. Za ovakovu suradnju nesumnjivo je Jugoslavija sa svim svojim muzejima neposredno zainteresirana jer od takove organizacije može imati velikih koristi.

MEĐUNARODNA ZAKLADA ZA ZAŠTITU OD FALSIFIKATA

Inicijativom američkog udruženja muzeja osnovana je 1968 godine međunarodna zaklada za zaštitu od falsifikata koji su posljednjih godina preplavili tržišta antikviteta i umjetnina. Ova zaklada djeluje kao organizacija stručnjaka i eksponata za određena područja likovnih umjetnosti i institucija sa stručnim kadrom i opremom. Zadatak ove zaklade je u prvom redu zaštita umjetničkih muzeja i galerija i javnih ustanova i zbirki kod rješavanja problema i sporova za pojedina djela, otkupa, pohrane, posudbe, ponuda i slično, koja su pod sumnjom da su falsifikati.

Ova zaklada djeluje isključivo kao stručni forum za pomoć muzejima, ne naplaćuje svoje usluge i ne djeluje na komercijalnoj bazi. Ekspertize vrše se isključivo samo na traženje muzejskih ustanova. U principu ne smiju se vršiti ekspertize i procjene za prodaju umjetnina.

B.

25-g o d i š n j i c a

ZAVODA ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE BiH

Povodom 25-godišnjice rada i djelovanja Za oda za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine u Sarajevu izdao je Zavod iscrpan dokumentirani izvještaj o radu službe zaštite

spomenika na području Bosne i Hercegovine. Dan je pregled svih konzervatorsko-restauratorskih radova koje je služba zaštite obavila u proteklih 25 godina. Radovi su navedeni kronološki za svaku godinu za sve lokalitete i objekte na kojima su vršeni radovi.

U izvještaju dan je osvrt na stanje spomeničkog fonda u BiH i na zadatke koje čeka i budućnosti službu zaštite na ovom području. Prikaz je dan prema specifičnostima spomeničkog fonda.

A r h e o l o g i j a : Radovi vršeni su na konzervaciji gradina u Ašaničima "Hercegovačka Mikena", na utvrđenom rimskom kompleksu Mogorjelo i niz rimskih lokaliteta. Ostaje još oko 50 objekata koji čekaju na konzervatorske zahvate.

S t e č c i : Radovi ne evidenciji stečaka dali su rezultat od preko 30.000 evidentiranih objekata na preko 3.000 lokaliteta (od kojih su 500 lokaliteta izvan područja BiH). Uređena je nekropola stečaka Radimlja kod Stolca i obavljeni zaštitni radovi na nizu nekropola.

S r e d n j e v j e k o v n i i t u r s k i g r a d o v i (utvrđenja): I ako nije utvrđen broj srednjovjekovnih gradova može se pretpostaviti da ima preko 300 lokaliteta od kojih jedna trećina ima uslove za konzervaciju i djelomičnu restauraciju, koji bi mogli biti objekti za kulturne, rekreativne i turističke svrhe. Značajni rezultati polučeni su u Jajcu, Maglaju, Doboju, Bobovcu, Travniku, Počitelju, Banja Luci i u još nekoliko lokaliteta.

S r e d n j e v j e k o v n a s a k r a l n a i p r o f a n a a r h i t e k t u r a : Od malo sačuvanih spomenika restaurirana je grobna kapela bosanskih kraljeva na Bobovcu, konzervirani temelji dvora u Kraljevoj Sutjesci i obavljeni zaštitni radovi na nekoliko objekata. Jedan od prioriternih zadataka je sanacija i rekonstrukcija samostana sv. Nikole kod Visokog na kojem se nalaze grobovi kralja Tvrtka i bana Stjepana Kotromanića.

S a k r a l n i o b j e k t i t u r s k o g p e r i o d a : Od 2.000 spomenika, koji su evidentirani, izdvojeni su 128 objekata kao prioriternih. Od toga su 76 džamija, 34 pravoslavne crkve i manastiri, 16 katoličkih crkava i samostana i 2 jevrejska hrama.

Vršeni su veći radovi na džamijama u Banja Luci (Feohadija), u Sarajevu, Počitelju, Mostaru, Čajniču, Foči i drugima. Jedan od najznačajnijih radova je prenošenje crkve i manastira Dobričevo - demontiranje i ponovno postavljanje - što predstavlja izuzetan konzervatorski zahvat koji je privukao pažnju cijele jugoslavenske stručne javnosti. Posebna pažnja posvećena je franjevačkim samostanima u Fojnici, Kreševu i Kraljevoj Sutjesci koji posjeduju muzejske zbirke i značajne spomenike kulture od neprocjenjive vrijednosti. Intervencijom Zavoda vršeni su radovi na konzervaciji i restauraciji izvjesnog broja umjetničkih djela.

Jevrejski hram u Sarajevu temeljito je restauriran i pretvoren u muzej Jevreja u BiH.

Profani objekti turskog perioda: Od četiri zaštićene medrese nesumnjivo najznačajnija Gazi-Husferbegova Kuršumlija u Sarajevu - najstariji univerzitet na Balkanu - je restaurirana kao i medresa u Počitelju. - Na starim mostovima obavljani su veći zaštitni radovi u Mostaru, Stolcu, Višegradu, Blagoju i Sarajevu. Dva mosta su prenešena sa prvobitne lokacije na novu i to most u Žepči i Arslanagića most na HE Trebišnjica. - Sahatkula, Hanovi, karavansaraji, tipični objekti bosanske arhitekture toga perioda, stalno su na brizi i pod zaštitnim akcijama Zavoda. - Tri sačuvana bezistana (dva u Sarajevu Brusa-bezistan i Gazi Hasferbegov i treći u Travniku) pretvoreni su u suvremene robne kuće i tako spašeni i uspješno revitalizirani. - Djelomično su realizirani projekti rekonstrukcije i revitalizacije baščaršije u Sarajevu i Mostaru.

Stara stambena arhitektura i zaštita urbanih i ruralnih aglomeracija: Ovo je možda najteži problem cijele službe zaštite spomenika u Jugoslaviji a posebno u BiH. Nagla izgradnja često bez kompromisa ruši stare aglomeracije koje ustupaju mjesto novoj izgradnji. Intervencijama Zavoda u Počitelju, Kraljevoj Sutjesci, Stolcu, Kreševu, Sarajevu, Travniku, Mostaru i u nizu lokaliteta polučeni su uspjesi.

Spomenici i spomen-obilježja NOR-a i revolucije: Zavod je sudjelovao na zaštiti ovih objekata u Jajcu, Bihaću, Mrkonjić-gradu, Drvaru, na Kozari, na Neretvi i na drugim lokalitetima. Provedena je detaljna evidencija svih objekata u 99 komuna u BiH.

Spomenici likovnih i primijenjenih umjetnosti: Zaštita ovih spomenika, u najvećem broju pokretni spomenici, su jedna od značajnih aktivnosti ovog Zavoda. Slikarsko-restauratorski atelje ovog Zavoda dao je rezultate koje je prezentirao na internoj izložbi za uži krug stručnjaka sa ciljem - kritike i valorizacijenih zadataka i polučenih rezultata. Ovaj atelje ima ne samo uvjete nego i potrebe da preraste u centralnu restauratorsku ustanovu za zaštitu ovih objekata u BiH. Ovo bi bilo od značenja i za cijelu muzejsku službu u BiH gdje ogromne mase materijala u zbirnkama traži često i hitne intervencije. Ovaj atelje radio je na zaštiti, čišćenju, konzervaciji, restauraciji i prenošenju fresaka, konzervaciji ikonostasa konzervatorsko-restauratorskim radovima na preko 300 ikona i stavila slika, na islamskoj dekoraciji i kaligrafiji, zatim na predmetima primjenjene umjetnosti, etnografskim predmetima i spomenicima iz rane faze industrijalizacije. Potreba za proširenje djelatnosti na zaštitu, konzervaciju i restauraciju starih knjiga i rukopisa bio bi jedan od prioriternih zadataka ovog ateljea.

M e m o r i j a l n i s p o m e n i c i : Izvjesne okolnosti bile su razlog da je ovaj Zavod obratio posebnu pažnju na nadgrobne spomenike, na čitava groblja, koja imaju vrijednost spomeničkih cjelina. U mnogim lokalitetima - zahvaljujući akcijama Zavoda - posvećena je odgovarajuća pažnja starijim grobljima.

Posebno je vrijedno naglasiti kao jednu od najznačajnijih aktivnosti ovog Zavoda, koja nije dovoljno valorizirana, a to je I Z D A V A Č K A D J E L A T N O S T, koja ovaj Zavod stavlja u red naših najplodnijih naučnih ustanova u zemlji sa vanrednim rezultatima rada. Od 1953. godine izlazi godišnjak Zavoda koji je do sada izdan u XIII svezaka sa nizom značajnih priloga od značenja za cijelu službu zaštite. Izdano je više kraćih popularnih priručnika-vođiča o pojedinim spomenicima. U suradnji sa izdavačkim kućama, posebno u edicijama "Kulturno naslijeđe BiH" izašlo je cijeli niz reprezentativnih i značajnih publikacija iz pera suradnika ovog Zavoda - M.Kreševljaković, Š.Bešlagić, Dž.Celić. Đ.Masalić, Z.Kojuraković, A.Bejtić, S.Tihić, I. Bojamoski, M.Mujezinović, A.Defterdarević, i niz drugih autora suradnika ovog Zavoda sa priložima, rezultatima naučno-istraživačkog rada u ovom Zavodu, koji su publicirani u raznim godišnjacima, časopisima i edicijama u cijeloj Jugoslaviji.

U internoj organizaciji rada posebni akcenat dan je na sistematskom radu na dokumentaciji koja je organizirana "kao permanentan rad koji se ne može okončati" ali koji ne smije ni zastati. Ovaj rad na dokumentaciji u znatnoj mjeri uvjetovao je i bogatstvo naučno-istraživačkih rezultata.

Od vanrednih zadataka Zavoda bila je I z l o ž b a U m j e t n o s t n a t l u J u g o s l a v i j e, koja je iz Pariza prenešena u Skenderiju u Sarajevu koja je bila najmasovnija likovna manifestacija koja je do danas priređena u Jugoslaviji.

Za valorizaciju rada ovog Zavoda potrebno je iznijeti još i podatke o kadru. Krajem 1971. godine Zavod za zaštitu spomenika BiH u Sarajevu, sa regionalnim centrom u Mostaru, imao je ukupno 37 radnika. Od toga 22 sa fakultetom, 8 sa višom i srednjom spremom i 2 visokokvalificirana radnika. (Od ovih u zaštiti prirode radi 5 suradnika).

Ovdje nije obuhvaćen kadar u Gradskom Zavodu u Sarajevu, koji po svom radu i rezultatima zaslužuje posebni prikaz.

A. Bauer